

Uppdrag att kartlägga, identifiera åtgärder och lämna förslag för att skapa en trygg arbetsmiljö för ambulanspersonal

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga, identifiera åtgärder och lämna förslag för att skapa en trygg arbetsmiljö för ambulanspersonal. En trygg arbetsmiljö är förutsättningen för en god vård.

Kartläggningen ska omfatta hot och våld mot ambulanspersonal i verksamheter som bedrivs i såväl offentlig som privat regi. Kartläggningen ska ge kunskap om vad som bidrar till att skapa en otrygg arbetsmiljö för ambulanspersonal relaterat till hot och våld. Kartläggningen ska även inkludera uppgifter om hur förekomsten av hot och våld mot ambulanspersonal ser ut; vilka som står för utövandet samt hur och i vilka situationer det förekommer.

I uppdraget ingår även att:

- beskriva hur ambulanspersonal får information om patienten och den plats där patienten befinner sig,
- beskriva informationsvägarna mellan ambulanspersonal, vårdinrättningar, larmcentraler m.fl., när det gäller t.ex. patientens tillstånd men även relevanta omgivningsfaktorer, vilket kan inkludera ev. våldsrisk hos patienten,
- beskriva ambulanspersonalens samverkan med övrig s.k. blåljuspersonal, och

- genom kvalitativa metoder analysera ambulanspersonalens upplevelser om hot och våld och hur det påverkar deras arbetsmiljö, och via kvantitativa metoder uppskatta omfattningen av upplevelserna om hot och våld.

Socialstyrelsen ska utifrån kartläggningen identifiera ändamålsenliga åtgärder för att skapa en trygg arbetsmiljö och motverka att ambulanspersonal utsätts för hot och våld. Socialstyrelsen ska även identifiera vilka verktyg som ambulanspersonal behöver för att kunna hantera sådant som skapar en otrygg arbetsmiljö, så som oförutsedda hotfulla situationer, som t.ex. kan uppstå i möte med patienter.

Socialstyrelsen ska samverka med Polismyndigheten när uppdraget utförs. Information och synpunkter ska också inhämtas från Arbetsmiljöverket, SOS Alarm, professionsorganisationer, regioner och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

I det fall Socialstyrelsen bedömer att det finns behov av åtgärder för att möjliggöra detta ska myndigheten utifrån kartläggningen lämna förslag på åtgärder som kan bidra till att skapa en trygg arbetsmiljö för ambulanspersonal. I uppdraget ingår att göra en konsekvensanalys av eventuella förslag som lämnas. Om förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen ska de särskilda överväganden som gjorts i enlighet med 14 kap. 3 § regeringsformen redovisas. Redovisningen av uppdraget ska innehålla kostnadsberäkningar av samtliga förslag som lämnas. Socialstyrelsen ska även redogöra för etiska, tekniska och rättsliga analyser av förslagen.

Socialstyrelsen ska senast den 30 maj 2025 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2024 användas högst 3 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2024 uppförda anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, anslagsposten 17 Stärkt ambulanssjukvård

Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2024. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2025 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till

Kammarkollegiet. Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

Det övergripande syftet med hälso- och sjukvården är att tillgodose befolkningens behov av god vård. En förutsättning för detta är att det finns tillgång till en effektiv och säker prehospital akutsjukvård över hela landet. Hela befolkningen ska, oavsett var i landet man befinner sig eller i vilket område man bor, känna sig trygg med att ambulanssjukvården finns där när man själv eller någon anhörig behöver akut vård. Sverige står inför utmaningar med en åldrande befolkning och en stor andel personer med kroniska sjukdomar vilket kommer belasta ambulanssjukvården ytterligare. Ambulanssjukvården har ett stort och ansvarsfullt uppdrag, som är viktigt för den samhälleliga grundläggande trygghetskänslan.

I sitt yrkesutövande kan ambulanspersonal utsättas för hot och våld av olika slag vilket i sig kan bero på olika grundorsaker. Det kan b.l.a. handla om personer som kan ha en nedsatt förmåga att kontrollera sitt beteende och som därför inte kan svara för sina handlingar, såsom vid psykiatrisk problematik eller skadligt bruk eller beroende.

För att komma till rätta med de problem som har uppkommit när det i samband med olika hjälpinsatser b.l.a. förekommit hot och våld mot hjälporganens personal och skadegörelse mot hjälporganens utrustning har regeringen b.l.a. tillsatt Blåljusutredningen (Ju 2016:23). I utredningens delbetänkande Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner (SOU 2018:2) anförs att vissa individers användning av hot och våld kan drabba hela samhället, vilket kan få dödliga konsekvenser när det handlar om att ambulanser inte kommer fram i tid. Blåljusutredningen konstaterar vidare att det på flera orter i landet förekommit social oro innefattande anlagda bränder och återkommande angrepp på samhällsnyttiga funktioner som polis, ambulans- och räddningstjänstpersonal, s.k. blåljuspersonal, i form av b.l.a. stenkastning och våld vid uttryckning. Blåljusutredningen konstaterar att ambulanspersonal utsätts för angrepp, även om dessa inte är lika frekventa som de mot polis och räddningstjänstpersonal.

Efter förslag från Blåljusutredningen har det straffrättsliga skyddet för polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård stärkts fr.o.m. den

1 januari 2020, genom införandet av brottet sabotage mot blåljusverksamhet (13 kap. 5 c § brottsbalken). De allvarligaste fallen av brottet kan ge upp till livstids fängelse, vilket är en mycket tydlig signal från samhällets sida om att dessa verksamheter inte får angripas. Personer som fullgör samhällsnyttiga funktioner har skydd som tjänstemän i den utsträckning de utövar myndighet och omfattas därmed av det förstärkta straffrättsliga skydd som föreskrivs i bestämmelserna om våld eller hot mot tjänsteman, förgripelse mot tjänsteman och våldsamt motstånd i 7 kap. brottsbalken.

Den 1 augusti trädde lagförslagen i propositionen Skärpt syn på brott mot journalister och vissa andra samhällsnyttiga funktioner i kraft (prop. 2022/23). Lagändringarna innebär bl.a. att utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner har fått ett förstärkt straffrättsligt skydd eftersom de kan omfattas av straffbestämmelserna om våld eller hot samt förgripelse mot tjänsteman. Med utövare av viss samhällsnyttig funktion avses bl.a. hälso- och sjukvårdspersonal och socialtjänstpersonal.

Arbetsmiljöverket genomför en inspektion av kommunala och privata vård- och omsorgsboenden med fokus på hot och våld. Syftet är att minska risken för hot och våld på olika typer av boenden, samt att hantera de riskfyllda situationer som ändå uppstår. Inspektionerna pågår mellan mars-december 2024.

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen kartlagt den prehospitala vården och lämnat förslag på hur vården kan utvecklas, effektiviseras och stärkas på ett ändamålsenligt sätt (S2021/02144). Myndigheten gör i delredovisningen bl.a. bedömningen att det finns brister i samordningen och samverkan i situationer som kräver deltagande av flera blåljusverksamheter och lyfter som ett exempel på detta fram prehospitala vårdssituationer där det finns risk för hot och våld. Av myndighetens slutrapport från uppdraget framgår vidare att regionerna anser att regeringens satsningar på ambulanssjukvården 2021–2023 har lett till en generell utveckling och förstärkning av ambulanssjukvården. När det gäller satsningen på psykiatrisk ambulans framgår det att regionerna ser att det på längre sikt bl.a. kan leda till minskad suicidalitet, minskad upplevelse av stigmatisering hos personer med psykiatriska sjukdomar, bättre professionellt bemötande och minskad förekomst av våld och hot i samband med prehospitala bedömningar.

Regeringen har även gett Socialstyrelsen och E-hälsomyndigheten ett uppdrag att kartlägga resurser för sjuktransporter och ta fram ett förslag till plan för nationell samordning vid fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig (S2023/03207). Myndigheterna ska utifrån kartläggningen även ta fram ett förslag till plan för nationell samordning av sjuktransporter. Uppdraget ska slutrapporteras senast den 16 februari 2025.

Socialstyrelsen har också fått ett uppdrag att ta fram samt stödja spridning och implementering av ett nationellt kunskapsstöd. Stödet ska kunna användas av vårdpersonal i mötet med individer som antingen är involverade i, eller som drabbas av kriminella nätverk eller andra våldsbejakande miljöer (S2023/02981). Det nationella kunskapsstödet ska också innehålla kompetensutvecklande insatser inom specifika medicinska områden eller verksamheter avseende akut omhändertagande av våldsutsatta personer. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 december 2024.

För att stimulera en utveckling och förstärkning av ambulanssjukvården har regeringen sedan 2021, för statens räkning, ingått överenskommelser med SKR med finansiering. Satsningen är en del av överenskommelsen God och nära vård och medlen kan användas av regionerna till insatser som utvecklar ambulanssjukvården, exempelvis insatser för ökad effektivitet avseende responstider och insatser som möter hälso- och sjukvårdens utveckling inklusive omställningen till en nära vård. Medlen kan även användas till kompetenshöjande insatser för medarbetare inom ambulanssjukvården som t.ex. utbildningsinsatser.

På regeringens vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Albert Sundelius

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM
Justitiedepartementet/PO, L4
Finansdepartementet/BA,
Försvarsdepartementet/CF ESS
Kammarkollegiet
Polismyndigheten
Kommunerna
Regionerna
Sveriges Kommuner och Regioner